

Az egyetemek társadalmi és gazdasági hatásainak vizsgálata a Derecske-Létavértesi kistérségben

Németh Szabolcs – Szabó Fanni

Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar,
Földhasznosítási, Műszaki és Területfejlesztési Intézet, Debrecen
nemeth@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A kistérségben működő vállalkozások – a táji adottságokhoz alkalmazkodva – többnyire agrárjellegű tevékenységet végeznek. K+F aktivitásuk nagyon gyenge és elsősorban a fejlesztésre koncentrál, emellett az innovatív vállalkozások köre relatíve jelentős, amely cégek – a közeljövőben – potenciális partnert jelentenek a felsőoktatási intézmények (kiemelten a Debreceni Egyetem) számára.

Az egyetemek társadalmi hatása jelentős az egyének munka világában elfoglalt helyére is. A Derecske-Létavértesi kistérségben végzett kutatás alapján a diplomával rendelkezők munkaerő-piaci helyzete jobb képet mutat, összehasonlítva a 16–35 év közötti fiatalok helyzetével. Az egyetemeken szerzett tudás és elsajátított készségek nagyban segítik a fiatalokat a munkaerő-piaci elhelyezkedésük során.

Kulcsszavak: felsőoktatás, munkaerőpiac, agribusiness, innovációs rendszer, foglalkoztatás, munkanélküliség

SUMMARY

Businesses operating in the region – adopting to local conditions – mostly pursue agricultural activities. Their R+D activity is rather moderate and largely focuses on development, moreover, the range of innovative businesses is relatively significant, which businesses – before long – will become potential partners for institutions of higher education (especially for Debrecen University).

Social impacts of universities are notable on the person's status in the labour market. Our study of the Derecske-Létavértesi region shows that those with a university degree have an advantageous position in the labour market, compared to the sample of youth aged between 16 and 35. Knowledge obtained at college and other skills greatly help the young to find employment.

Keywords: high education, labour market, agribusiness, innovational system, employment, unemployment

BEVEZETÉS

A globalizáció hatásai a felsőoktatási intézmények számára is radikálisan új környezetet teremtettek. Több olyan elvárás jelent meg az intézményekkel szemben, melyek korábban csak az üzleti szférára voltak jellemzőek. Az egyetemektől a társadalom azt várja el, hogy a gazdasági, társadalmi és regionális fejlődés motorjaként szolgáljanak mind rövid, mind középtávon. Az egyetemeken folyó oktatás és kutatás már nem az intézmények belügye. A társadalom és a gazdaság ráfordításaikért ellenértéket követelnek: olyan tudást, amely számukra értéket jelent, amely a gyakorlatban is használható (Barakonyi, 2004; Vilalta, 2003).

A mai világban az egyetemek társadalmi hatásai igen szerteágazóak. Jelen esetben a teljesség igénye nélkül, annak egy fontos elemét kiemelve, a munkaerő-piaci helyzetre fókuszál a cikk. A társadalom egyik kulcsfontja a munka, hiszen dolgozni kell a megélhetésért, a megbecsülésért, az elismerésért, ez egy jövedelemszerzési tevékenység. Ezen túlmutatóan a modern társadalmakban a munkavégzés az élet legalapvetőbb szervező eleme közé tartozik.

A Derecske-Létavértesi kistérség Hajdú-Bihar megyében található. A kistérséghez 10 település tartozik közigazgatásilag: Derecske, Létavértes, Hosszúpályi, Bagamér, Sáránd, Monostorpályi, Konyár, Hajdúbágos, Álmos és Kokad. A térség népessége fogyatkozóban van, de nem mutat akkora csökkenést, mint más területeké. Ennek hátterében az állhat, hogy a térség egyes települései Debrecen agglomerációs övezetébe tartoznak, aminek következtében dinamikus fejlődésük

megfigyelhető. Foglalkoztatás szempontjából jellemző a kistérségre a mezőgazdaságban dolgozók nagy aránya, és az erre épülő élelmiszer feldolgozó ipar.

AZ EGYETEMEK TÁRSADALMI HATÁSAINAK VIZSGÁLATA

Az egyetemek társadalmi hatásainak a vizsgálatakor elengedhetetlen a felsőoktatási expanzió témakörének áttekintése. Hiszen azt mindannyian tudjuk, halljuk, hogy a felsőoktatásban résztvevők száma egyre nő, egyre többen rendelkeznek felsőfokú diplomával. A második világháború óta – természetesen nem egyenletesen, de – folyamatosan nő a diplomások száma. Az elitképzés megszűnt, átadta a helyét a tömegképzésnek, amely jobban megfelel(t) a kor társadalmi-gazdasági igényeinek (Hrubos, 2004). Ez a tendencia az utóbbi években változást mutat, a felsőoktatásba bekerülő fiatalok száma csökken.

Az egyetemek feladatai napjainkban többek között a munkaerőpiacot kiszolgáló fiatal generációk képzése és a tudásalkotás, amely az adott régió, tágabban értelmezve a nemzetgazdaság tudásbázisának megalkotója (Conceição-Heitor-Oliveira, idézi Mezei, 2008).

A munkaerő-piaci elemzések során kiemelt téma a munkanélküliség, amelynek mértéke növekvő tendenciát mutat szerte a világban. Ez sajnos kiemelten veszélyezteti a fiatal generációkat, így az Európai Unió foglalkoztatási irányvonalainak 1. pontja is az ifjúsági munkanélküliség elleni hatásos fellépést, annak csökkentését hangsúlyozza (Gere, 2001). A jelenség nem kíméli a diplomával rendelkező fiatalokat sem, de azt meg kell jegyezni,

hogya a munka világán kívül töltött idő, és az iskolai végzettség közötti kapcsolat egyértelműen kimutatott – minél magasabb valaki iskolázottsága, annál nagyobb az esélye a munkavállalásra, és várhatóan kevesebb időt tölt munkanélküliként (Gere, 2001). A magasabban képzett fiatalok nem csak munkát találnak könnyebben, hanem a munkájuk elvesztése esetén mobilitásra is hajlandóbbak: hamarabb választanak másik szakmát, vagy költöznek el (Szabó és Bauer, 2009). Az egyetemen a hallgatók olyan készségeket sajátíthatnak el, amelyek szintén segítenek az elhelyezkedésben a munkaerő-piacon (Rófi, 2006).

Néhány, a kistérségre vonatkozó demográfiai jellemző¹

A Derecske-Létavértesi kistérségben a 16–35 éves korosztályon belül, a kutatásban részt vett fiatalok körében felsőfokú diplomával rendelkezők aránya 8,6%, a jelenleg még felsőfokú tanulmányaikat végzők aránya 8,4%. Összegezve a fiatalok 17%-a végzett vagy végez főiskolákon, egyetemeken tanulmányokat.

A nemek aránya nem meglepő, hiszen az egyetemeken a nők többségben vannak, mely jelenséget ebben a térségben is megfigyelhetjük: 65,4% a lányok aránya és 34,6% a fiúk aránya. Az átlagéletkor 25,3 év, a legfiatalabb diák 19 éves, a legidősebb 35 éves.

Napjainkban a fiatalok későn házasodnak, nagy arányuk nem is köt házasságot, illetve a gyermekvállalás időpontja is kitolódik. Nyugat-Európában már az 1980-as években publikálták ezt a folyamatot, melyben az ifjúsági életszakasz meghosszabbodik, a fiatalok egyre nagyobb része tölt hosszabb időt tanulással, amely hatással van az első munkahely betöltésének időpontjára, és várhatóan a családalapítást is késlelteti. Az a tendencia is megfigyelhető, hogy felbomlanak a hagyományos családi formák, és a hivatalos dokumentumok nélküli együttélési forma kezd elterjedni, társadalmilag elfogadottabbá válni (Bauer és Szabó, 2005; Szabó és Bauer, 2009).

A diplomás fiatalok esetében nagyobb a házasságban/élettársal való együttélés, a kistérség fiataljainak 64%-a még nőtlen/hajadon, 36% pedig élettársal vagy házasságban él.

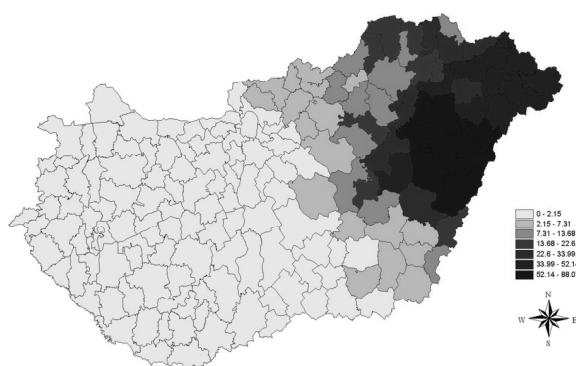
A diplomások lakóhely szerinti eloszlása Derecske település kimagasló arányát tükrözi, a legtöbb diplomás/leendő diplomás derecskei lakos (57,7%), ezután Sáránd (20,5%), Hosszúpályi (15,4%), Konyár (5,1%), majd végül Tépe (1,3%) következik. Befolyásoló tényező a települések esetében Debrecen közelsége, illetve elérhetősége. Derecske és Sáránd helyezkedik el a legközelebb a 47-es főúthoz, itt kiépítettebb a helyközi közlekedés, útvonalhálózat, könnyebben megközelíthető a megveszék helyen található egyetem.

A lakóhely és az egyetem kapcsolata

Érdekes megvizsgálni, hogy ezek a fiatalok vajon melyik egyetemeket részesítik előnyben. Debrecen közelsége – ahogy az korábban felmerült – meghatározó. A fiatalok döntő többsége a Debreceni Egyetemre vagy annak tagintézményébe jár/járt, illetve arányaiban számottevő a Debreceni Református Hittudományi Egyetemhez kötődő fiatalok száma. A térségből folytatnak tanulmányokat a Nyíregyházi Főiskolán, az egri Eszterházy Károly Főiskolán, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Pécsi Tudományegyetemen és a Szolnoki Főiskolán.

Erősen kirajzolódik a Debreceni Egyetem vonzása a kistérségben, melyet az alábbi térkép is jól mutat (Németh, 2010) (1. ábra).

1. ábra: A Debreceni Egyetem hallgatói vonzáskörzete (2010)

Forrás: Németh (2010)

Figure 1: Debrecen University's scope of attraction for students
Source: Németh (2010)

Munkanélküliség és foglalkoztatottság

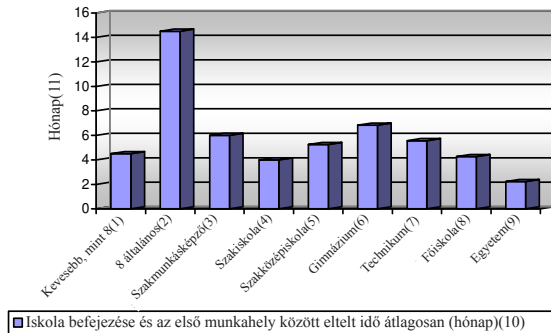
Komoly problémát jelent ebben a kistérségben is a munkanélküliség. A munkanélküliek aránya 21,4%, a diplomások körében ez az arány (regisztrált és nem regisztrált együttvéve) 10,4%. Láthatjuk, hogy jelentősen kevesebb a diplomás munkanélküliek aránya, bár még így is jelentős. A felsőfokú végzettséggel rendelkező vagy tanuló dolgozók (közfoglalkoztatásban, alkalmazottként, saját vállalkozásban együttvéve) aránya 27,3%, ami alacsonyabb, mint a teljes korosztályban dolgozóké (29%).

A végzettség, valamint az iskola befejezése és az első munkába állás között eltelt időszak szignifikáns összefüggést mutat, a diplomával rendelkezők kevesebb időt töltenek inaktívként az iskola és a munkakezdés között, mint aki alap- vagy középfokú tanulmányokat végzett. Ha a diplomásokat nézzük, akkor több mint harmaduk (37,5%) azonnal el tudott helyezkedni, a leghosszabb idő sem volt több mint 1 év (2. ábra).

¹ „Rural Youthjobs” Facilitating the Integrion of Rural Youth on the Labour Market of Bihar – Hajdú-Bihar Euro-Region HURO/1001/081/2.3.2 projekt keretében folyt vizsgálat adatai alapján. A Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke és a Nagyváradai Egyetem összefogásával megvalósult kvantitatív kutatás a Derecske-Létavértesi kistérségben folyt 2012 tavaszán előre kiválasztott 5 településen (Derecske, Hosszúpályi, Sáránd, Konyár és Tépe). Tépe település nem tartozik közigazgatásilag a vizsgált kistérségbe, bekerülését az indokolta, hogy a kiválasztott települések egy lokális térséget és munkaerőpiacot alkotnak.

A munkaerőpiacon való sikeres elhelyezkedésben elengedhetetlen bizonyos készségek és képességek megléte. Néhány ilyen tényezőről megkérdeztük a fiatalok véleményét (3. ábra).

2. ábra: Az iskola befejezése és az első munkahely betöltése között eltelt idő az iskolai végzettségek szerint

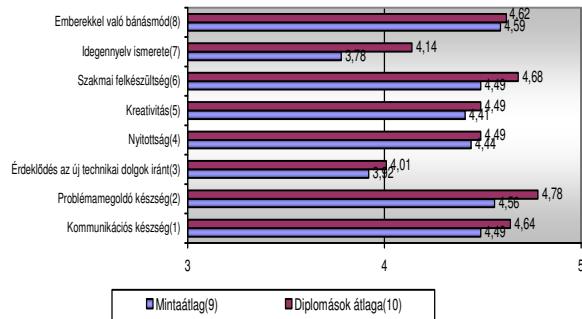

Forrás: saját szerkesztés

Figure 2: Times spent between leaving school and finding first employment on the basis of qualifications

Fewer than 8 form(1), Primary school(2), Vocational school(3), Technical school(4), Vocational secondary school(5), Grammar school(6), Technical training(7), College(8), University(9), Times spent between leaving school and finding first employment on the basis of qualifications (month)(10), Month(11), Source: own edition

3. ábra: Készségek és képességek értéke a minta átlagának és a diplomások átlagának az összehasonlításában

Forrás: saját szerkesztés

Figure 3: Skills and abilities in the comparison of sample-average and average of qualified professionals

Communications skills(1), Problem-solving ability(2), Interest of new technical devices(3), Open-mindedness(4), Creativity(5), Professional training(6), Knowledge of foreign languages(7), Treatment of people(8), Average of sample(9), Average of qualified professionals(10), Source: own edition

Láthatjuk, hogy minden esetben magasabb pontszámot adtak a diplomások, mint a minta átlaga. Ez azt jelenti, hogy a diplomások nagyobb értéket és jelentőséget tulajdonítanak a munka világában való elhelyezkedés során bizonyos készségeknek és képességeknek. A legnagyobb eltérést az idegen nyelv ismeretében látjuk. A diplomás munkahely betöltésénél manapság már elengedhetetlen az idegen nyelv ismerete. A legnagyobb pontszámot pedig a diplomások esetében is a problémamegoldó készség kapta.

AZ EGYETEMEK GAZDASÁGI HATÁSAINAK VIZSGÁLATA

Napjaink globalizálódó, tudásalapú világában az egyetemek klasszikus funkciói kibővültek. Az oktatás és kutatás mellett megjelent az úgynevezett harmadik misszió is, ami egyfajta elkötelezettséget jelent a régió irányába, tehát az egyetem szakít korábbi elefántcsonttorony szerepével, és hatékonyan kapcsolódik be a térség társadalmi és gazdasági folyamataiba. Az egyetemek társadalmi hatásait kutató tanulmányok mellett egyre gyakrabban találkozhatunk gazdasági aspektusú vizsgálatokkal is, hiszen a regionális versenyképesség szempontjából releváns innovációk egyik leggyakoribb forrása az egyetem. Jelen tanulmány a regionális innovációs rendszerek (továbbiakban RIR) segítségével vizsgálja az egyetemek gazdasági hatásait. A RIR egyfajta koncepcionális keretet jelent, ami megkönnyíti a régióban zajló innovációs folyamatok megértését és vizsgálatát (Cooke, 1998). A rendszer két kulcstényezőre bontható: a tudást teremtő (egyetemek, állami és magán kutató laboratóriumok) és a tudást felhasználó (vállalkozások) szektorra (Mezei, 2008). A mai felfogás szerint a gazdaság fejlődését elősegítő innováció a RIR szereplői közti interakciókon keresztül valósul meg, amely folyamatban az egyetemek elsődlegesen az innováció-támogató tevékenységük (3. funkció) révén járulhatnak hozzá a gazdaság teljesítményéhez (Döry, 2005; Rothwell, 1994). Az egyetemek RIR-ben történő vizsgálatát az egyetemi innovációs modellek segítik, melyek az úgynevezett harmadik funkció definiálásában különböznek egymástól. Jelen kutatás eredménye kiindulást jelenthet a régióban működő, az agrárszektorban érintett felsőoktatási intézményeknek harmadik küldetésük meghatározásához, hogy hatékonyabban tudjanak hozzájárulni a régió gazdasági fejlődéséhez.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A vizsgálati minta összeállítása során az agribusiness fogalmából indultunk ki, mely az 1950-es években alakult ki az Egyesült Államokban. Az agribusiness az élelmiszergazdaságon kívül magába foglalja a hozzá kapcsolódó egyéb ágazatokat is (pl. gépgyártás, vegyipar), ezáltal fokozva a mezőgazdaság nemzetgazdaságban betöltött szerepét (Tracy, 1993). A vizsgálat a 10 fő feletti vállalkozásokra koncentrált, ami több ok miatt indokolt. Korábbi kutatások, tapasztalatok alapján az innovációs folyamatokban és együttműködésekben a mikrovállalkozások kevésbé aktívak, mint a nagyobb vállalkozások (Csizmadia és Grosz, 2011). Lengyel (2003) szerint a kis- és középvállalkozások kulcsfontosságú szerepet játszanak a régiók versenyképességében. Egyrészt a KKV-k általában lokális piacon működnek, ami azt jelenti, hogy a megtermelt javak és a haszon a régióban marad. Másrészt a versenyképességet befolyásoló szerkezetváltás gyorsasága is főleg a KKV innovációs képességétől függ. A fenti kritériumoknak 16 vállalkozás felelt meg a Derecske-Létavértesi kistérségben, melyek közül 8-at sikerült bevonni a vizsgálatba (50%). 2012 nyarán kérdőíves vizsgálatot végeztünk. A kérdéseket négy csoportba rendeztük: általános jellemzőkre, K+F tevékenységre,

innovációs tevékenységre és a különböző interakció típusokra vonatkozó kérdéscsoportokba.

A RIR-ben zajló innovációs folyamatokat három oldalról vizsgáltuk. Egyrészt megvizsgáltuk az interakciókat együttműködési partnertípusok és földrajzi dimenzió alapján. Másrészt az egyetemekkel történő együttműködések típusaira fókuszáltunk. Az egyetemi interakciók 8 típusát különböztettük meg: 1. a vállalati alkalmazottak és az egyetemi oktatók közti megbeszélések; 2. a vállalati alkalmazottak továbbképzése egyetemi oktatók/kutatók által; 3. doktori- és mesterkurzusok egyetemi és vállalati alkalmazottak bekapcsolódásával, közös vezetésével; 4. felsőfokú végzettségük mobilitása az egyetemektől a vállalatok felé, és fordítva, ideiglenes vagy végleges jelleggel; 5. az egyetemi oktatók/kutatók alkalmazása szakértőként; 6. az egyetemi kutatási eredmények megvásárlása; 7. formalizált kutatási és fejlesztési együttműködések; 8. az egye-

tem/vállalat fizikai létesítményeihez való hozzáférés. A vizsgálat két időintervallumra koncentrált: a 2009 és 2011, valamint a 2012–2014 közti három évre, melynek célja, hogy a múlt és jelen tapasztalataiból előrejelzést tudjunk készíteni a közeljövőben várható folyamatokról.

EREDMÉNYEK

A mintában szereplő vállalkozások Álmosd, Derecske, Kokad és Monostorpályi településeken működnek. Az átlagos foglalkoztatottsági létszámuk 27 fő volt (MAX=100, MIN=3). Beszerzésük és értékesítésük csaknem teljes egészét regionálisan végzik, tehát non-traded cégekről van szó. A külföldi tulajdon részaránya 0%, a nettó árbevételük átlagosan 320 millió forint volt 2011-ben (1. táblázat).

1. táblázat

A megkérdezett vállalkozások jellemzői

Megkérdezett vállalkozások(1)	Székhely(2)	Foglalkoztatottak száma(3)	Külföldi tulajdon részaránya(4)	Nettó árbevétel (2011)(5)	K+F ráfordítás (2009–2011) (6)	K+F létszám (2009–2011) (7)	Innovatív (2009–2011) (8)	Innovatív (2012–2014) (9)
1. vállalkozás(10)	Álmosd	21	0	764 034 000	0	0	igen(12)	nem(13)
2. vállalkozás(10)	Álmosd	19	0	665 033 000	0	0	igen(12)	igen(12)
3. vállalkozás(10)	Derecske	15	0	350 000 000	0	0	nem(13)	igen(12)
4. vállalkozás(10)	Derecske	10	0	60 000 000	30	0	igen(12)	nem(13)
5. vállalkozás(10)	Derecske	100	0	3 000 000	1	0	nem(13)	igen(12)
6. vállalkozás(10)	Derecske	3	0	100 000 000	0	0	igen(12)	igen(12)
7. vállalkozás(10)	Kokad	20	0	400 000 000	10	0	nem(13)	igen(12)
8. vállalkozás(10)	Monostorpályi	30	0	225 045 000	0	0	igen(12)	nem(13)

Forrás: saját szerkesztés

Table 1: The features of Interviewed enterprises

Interviewed enterprises(1), Seat of enterprise(2), Number of employees(3), Rate of foreign ownership(4), Net sales(5), R&D expenditure(6), R&D staff(7), Innovative (2009–2011)(8), Innovative (2012–2014)(9), Enterprise(10), Yes(12), No(13), Source: own edition

A vizsgált időszakban 3 vállalkozás fordította jövedelmének egy részét K+F tevékenységre, melynek csaknem egésze fejlesztési célokat szolgált. 2009 és 2011 közötti időszakban öt olyan vállalkozás volt, amely bevezetett innovációt. Az innovációk tipizálását az OECD oslói kézikönyve alapján végeztük, mely a tevékenység négy típusát különbözteti el: termék, folyamat, szervezési-szervezeti és marketing innováció (OECD, 2005). Az utóbbi három évben a folyamat innováció volt a leggyakrabban bevezetett típus (4), melyet a termék (2), szervezeti-szervezési (1) és a marketing (1) innováció követ. Az innovatív vállalkozások körének bővülése nem várható az elkövetkező három évben, viszont a tagokat tekintve némi változás kimutatható. Az innováció típusok közül továbbra is a folyamat innováció fog dominálni (3 esetben), viszont termék innováció bevezetését már csak egy vállalkozás tervezi. A marketing és szervezési-szervezeti innováció esetszáma a vizsgált periódusokban állandó.

Az elmúlt három évben öt olyan vállalkozás volt, amely együttműködött valamilyen innovációs tevékenységet támogató szereplővel. Két esetben felsőoktatási intézménnyel (2) és innovációt segítő egyéb szervezettel (2), illetve egy esetben állami kutatóintézet

(1). Területileg mindegyik szereplő Hajdú-Bihar megyében működött. Az elkövetkező három évben hét vállalkozás tervez innovációs együttműködést. Szereplő dimenzióban a felsőoktatási intézmények állnak az első helyen (4), második helyen holtversenyben az innovációt segítő egyéb szervezetek (2) és az állami kutatóintézetek (2), majd őket követik a magán kutatóintézetek (1). Földrajzilag egy kivétellel mindegyik partner Hajdú-Bihar megyében működik.

Az utóbbi három évben a felsőoktatási intézmények és a vállalkozások közti interakciók közül a felsőfokú végzettségük mobilitása, a szereplők közti megbeszélések (pl. konferenciákon) és a fizikai létesítményekhez való hozzáférés volt jellemző. A következő periódusban bővül a paletta, hiszen az előbbi típusok mellett megjelennek a továbbképzésekre, szakértőkre, kutatási eredményekre vonatkozó igények is, ami egy szélesebb körű együttműködési rendszerre hívja fel a figyelmet.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összegezve elmondható, hogy az egyetemeknek kiemelt társadalmi és gazdasági hatásai vannak, melyek vizsgálata kiemelt helyet foglal el. Társadalmi szem-

szögből az egyetemek egyik legfontosabb feladata, hogy olyan tudást és képességeket adjon a személyeknek, melyek biztosítani tudják a munkaerőpiacon való megfelelő érvényesülést. A kistérségben működő agribusiness vállalkozások K+F tevékenysége irreleváns és elsősorban a fejlesztésekre fókuszál. Azonban az innovatív vállalkozások köre meghatározó, amely vállalkozások az egyetemek (elsősorban a Debreceni Egyetem) irányába jelentős együttműködési hajlandóságot mutatnak. A potenciális kapcsolatokon

keresztül az egyetemek (innovációs tevékenységet támogató) gazdaságélénkítő hatásukkal hozzájárulhatnak a kistérség versenyképességének növeléséhez.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A publikáció elkészítését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú projekt támogatta.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

IRODALOM

- Barakonyi K. (2004): Egyetemi kormányzás. Merre tart Európa? Közgazdasági szemle. 51. 6: 584–599.
- Bauer B.–Szabó A. (szerk.) (2005): Ifjúság 2004. Gyorsjelentés. Mobilitás Ifjúságkutatási Iroda. Budapest.
- Cooke, P. (1998): Origins of the Concept. [In: Braczyk, H. J.–Cooke, P.–Heidenreich, M. (eds.) Regional Innovation Systems.] The Role of Governances in a Globalized World. UCL Press. London. 2–27.
- Csizmadia Z.–Grosz A. (2011): Innováció és együttműködés. A kapcsolathálózatok innovációra gyakorolt hatása. MTA RKK. Pécs–Győr.
- Dőry T. (2005): Regionális innovációs politika. Kihívások az Európai Unióban és Magyarországon. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs.
- Gere I. (2001): Ifjúsági munkanélküliség: a probléma jellemzése, eddigi intézkedések hatása, további teendők. [In: Frey M. (szerk.) EU-konform foglalkoztatáspolitikai. OFA. Budapest.
- Hrubos I. (2004): Gazdálkodó egyetem – Szolgáltató egyetem – Vállalkozó egyetem. [In: Hrubos I. (szerk.) A gazdálkodó egyetem.] Felsőoktatási kutatóintézet – Új Mandátum Könyvkiadó. Budapest.
- Lengyel I. (2003): Verseny és területi fejlődés. Térségek versenyképessége Magyarországon. JATE Press. Szeged.
- Mezei K. (2008): Az egyetemek szerepe a regionális gazdaságfejlesztésben. Doktori (PhD) értekezés. Győr–Pécs.
- Németh Sz. (2010): A debreceni Egyetem vonzáskörzetének alakulása. Előadás anyag. <http://www.mrtt.hu/vandorgyulesek/2010/program.pdf>
- OECD (2005): Oslo manual guidelines for collecting and interpreting innovation data. Third edition. OECD, EUROSTAT, Paris.
- Rothwell, R. (1994): Towards the fifth-generation Innovation Process. International Marketing Review. 11. 1: 7–31.
- Rófi M. (2006): A Debreceni Egyetem regionális szerepe az Északalföldi régió versenyképességének megerősítésében. Doktori disszertáció. Interdiszciplináris Agrár-és Természettudományok Doktori Iskola. Debrecen.
- Szabó A.–Bauer B. (szerk.) (2009): Ifjúság 2008. Gyorsjelentés. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet. Budapest.
- Tracy, M. (1993): Food and Agriculture In a Market Economy APS Agricultural Policy Studies. Belgium.
- Vilalta, D. (2003): Higher Education Governance Trends – A Comparative Analysis of Five European Countries. EAIR Annual Forum. Kézirat. Limerick.

